Juncus effusus L. f. pauciflorus (Michel ex Lej. & Court.) Th. J. Reichgelt, een prematuur bloeiende vorm van pitrus

door

R. VAN DER MEIJDEN (Rijksherbarium, Leiden)

Op de venige, op 12 augustus 1976 geheel opgedroogde bodem van een smalle vaart bij Roosendaal (N.-Br.) vonden wij tijdens de tweede inventarisatieronde van het onderzoek Nispen-Schijf (HATTINK, 1976) een eigenaardige, plaatselijk vegetatie vormende *Juncus*. De planten groeiden er in kleine polletjes en bereikten een hoogte van 20–35 cm. Treffend is de typering van KLOOS (1923) die voor het eerst dergelijke planten voor Nederland beschrijft: „Zowel de enkele planten, als de gehele vegetatie hebben.... een zeer opvallend uiterlijk, zodat men op het eerste gezicht nauwelijks gelooft *J. effusus* voor te hebben". In elk polletje dat wij vonden bleken ca. 10 cm lange, draaddunne stengeltjes te zitten, die aan de top enkele ogenschijnlijk normale zaden bevattende doosvruchten droegen. Afwijkend was ook dat de bladscheden aan de voet van de plant lijnvormige bladschijven bezaten. Ook de voor normale vormen van *J. effusus* karakteristieke „deuk" aan de top van de doosvruchten was bij de meeste vruchten aan zulke stengeltjes niet zichtbaar. Het was een hele verrassing om te konstateren dat deze „draadrusjes" vastzaten aan de normale, hoewel wat kleine, rolronde pitrusstengels waarvan sommige reeds jonge „zijdelingse" bloeiwijzen droegen. „Waarschijnlijk een jeugdvorm", stelt REICHGELT (1964, p. 180). Het opmerkelijkste van deze jeugdvorm is de omstandigheid dat deze bloeit en kennelijk ook vrucht zet. De vorm bloeit niet vroeger in het jaar dan normale planten, maar in een stadium dat de plant nog niet volgroeid lijkt te zijn.

Het optreden van deze vormen houdt waarschijnlijk verband met bijzondere weersomstandigheden. Tot nu toe is de vorm gevonden in de jaren 1859, 1921, 1925, 1947 en 1976, achtereenvolgens te Sleen bij Emmen (W. F. R. Suringar), in het Pikmeeuwenwater bij Wellerlooi, gem. Bergen, L. (A. W. Kloos), tweemaal in de Ewijkse waard bij Nijmegen (J. Kern & B. Reichgelt) en tenslotte in de Segersdreef bij Roosendaal (R. van der Meijden & W. J. Holverda).

Fig. 1. ***Juncus effusus*** **L. f.** ***pauciflorus*** **(Michel ex Lej. & Court.) Th. J. Reichgelt;** ***a.*** **habitus;** ***b.*** **bloemdek met vrucht (15 ×).**

De heer J. Westerik (Koninklijk Nederlands Metereologisch Instituut, De Bilt, klimatologische dienst) was zo vriendelijk gegevens te verschaffen over het weer in de zomer van die jaren. Het jaar 1859 was „zeer warm" en had een „normale" neerslag maar was daardoor vrij droog; 1921 was „warm" en „zeer droog"; 1925 „warm" en „droog"; 1947 „zeer warm" en „droog"; 1976 „zeer warm" en „zeer droog". (De kriteria zijn de volgende. Gemiddelde temperatuur over juni, juli en augustus in De Bilt: „zeer warm"=meer dan 17,3°C; „warm"=16,6–17,3°. Die voor neerslag betreffen het landelijk gemiddelde over de drie zomermaanden: „normaal"=175–235 mm; „droog"=135–175 mm; „zeer droog"=minder dan 135 mm neerslag). Zomers die zowel warm als droog zijn zijn in Nederland zeldzaam. Het lijkt dan ook aannemelijk dat het weer invloed heeft op het voorkomen van prematuur bloeiende vormen van *Juncus effusus*. Ontogenetisch onderzoek naar de merkwaardige dimorfie in de bloeiwijze die we van geen enkele andere *Juncus*-soort kennen lijkt ons zeer wenselijk. Omdat zulke planten eigenlijk ondetermineerbaar zijn, lijkt een duidelijke tekening wel gewenst (*fig. 1*).

Literatuur

HATTINK, TH. A. (m.m.v. A. E. Jansen), 1976. Verslag van het floristisch onderzoek Nispen-Schijf (N.Br.). Ir. W. C. A. Heeswijk bureau voor ruimtelijke ordening, Vught.

KLOOS, A. W., 1923. Aanwinsten van de Nederlandse flora in 1921. 1. Juncus effusus L.γ pauciflorus Michel. Ned. Kruidk. Arch. 1922, p. 149.

REICHGELT, TH. J., 1964. Juncaceae, Flora Neerlandica 1(6), p. 164–209.

Summary

Small, locally dominant plants of *Juncus effusus* f. *pauciflorus* have been collected in the exceptionally warm and dry summer of 1976 on the dry bottom of a wide ditch in the Southwestern part of the country near Roosendaal (prov. of N.-Brabant). Earlier such forms were known in the Netherlands from four localities. All the summers of the years in which these forms had been found were characterised metereologically as „(very) hot" as well as „(very) dry", which is very unusual in this country. The individual plants have normal terete stems, sometimes with young 'lateral' inflorescences, as well as small, filiform stems bearing apically a few fruits and with the lower sheaths terminating in distinct linear blades; fruits of the latter are usually not retuse at the apex, and contain apparently normal seeds (*fig. 1*). Ontogenetical research on the unusual dimorphism of this form is required.